

'שערים' העתיקה? עיר מבוצרת בממלכת דוד

השבוע ברצוני לשתף את הקוראים בחוויה מרתקת שזכיתי לה לאחרונה בביקורי בארצנו הקדושה לפני שבוע. בין השאר סיירתי במקום היסטורי ממדרגה ראשונה. הרב יהודה לנדי שליט"א לקח אותנו לסיור מרתק באתר שנקרא היום (ע"י הערבים) "ח'רבת קייאפה", שלדעת הרבה מומחים נמצא כאן שרידים של עיר בצורה שנבנתה על ידי מלכות בית דוד משיחנו.

ובו נחשפו שרידי עיר מבצר מוקפת בחומה. כמו כן, נחשפו כ- 90 בנייני מגורים צמודים לחומה. החומה היא אופיינית לאתרים ארכיאולוגיים אחרים והיא נקראת "חומת סוגרים" משום שהיא חומה כפולה. עפ"י ההערכת החוקרים התגוררו בעיר בין 500 ל- 600 תושבים. לא נתגלה תכנון עירוני כזה באתרים בממלכת ישראל, באתרים בפלשת או באתרים כנעניים, ולפיכך זהו מאפיין ברור של הבנייה העירונית בממלכת יהודה.

איך יודעים את התקופה של העיר? חוץ מכל המאפיינים הכלליים, בימינו אפשר לבדוק כל חומר אורגני במצעות שיטה הקרויה פחמן 14 שיטת התיארוך הנחשבת למדויקת ביותר. באתר הזה נמצאו ארבעה חרצני זיתים מפוחמים, הם נשלחו לבדיקה באוניברסיטת אוקספורד, התברר בוודאות שאותם חרצנים הינם בדיוק מתקופתו של דוד המלך.

איזה עם בנה את העיר הזאת? השייך האתני של אוכלוסיית ח'רבת קייאפה ברורה. לדעת משלחת החפירה אוכלוסיית המקום היתה יהודאית ולא מאחד העממים המקומיים – כנעני, חתי, חוי, יבסי, פריזי, גרגשי, אמורי או פלשתי – וזאת בגלל אופי התרבות החומרית שנחשפה באתר. כמו מנהגי הבישול והאכילה, שהם מאפיינים אתניים מובהקים, התושבים בח'רבת קייאפה השתמשו בטסי אפייה ולא נמצאו במקום עצמות חזיר, (מתוך 3000 עצמות שנמצאו!). לעומת זאת באתרים פלשתיים לא ידוע על שימוש בטסי אפייה, ואילו עצמות חזיר הן 15-20 אחוז מעצמות בעלי החיים שנמצאו אצל הפלשתים.

מי בנה את העיר? מיקום סוגי האבנים בעיר מעיד שהעיר נבנתה בידי אנשים בעלי מיומנות מקצועית, אבנים שמשקלן 4-6 טונות ויותר נמצאו בעיקר בשערים ובקיר החומה החיצוני, נחוץ ידע הנדסי לחצוב, להסיע ולמקם אבנים בסדר גודל כזה, עובדה זו עשו כנראה מהנדסים ובנאים מומחים.

בעקבות חשיפת שטחים נרחבים באתר, מתברר שקבוצות עבודה בעלות מיומנות מקצועית ברמות שונות עבדו במקביל בבניית העיר. ברור מאופיו הפיזי של האתר ומצורת בנייתו שרשרת מרכזית תכננה וארגנה את הבנייה בצורה יעילה במיוחד. במילים אחרות, לבנות עיר כזאת אפשרית רק בכוחה של מלכות.

מה היתה שמה של העיר? לעיר היו שני שערים, ומיקומם נקבע בהתאם לדרכים המובילות אליה. זוהי הדוגמה הידועה היחידה ליישוב בעל שני שערים מתקופת בית ראשון, בישראל או ביהודה. מכאן השערת החוקרים שזה הוא העיר "שעריים" המוזכר בפסוקים.

באיזה שפה דיברו? ממצא חשוב נוסף שהתגלה בח'רבת קייאפה הוא: כתובת דיו על חרס ('אוסטרקון') בשפה המקצועית, ובו כשבעים אותיות בחמש שורות, החוקרים הציעו אפשרויות שונות איך לפענח את הכתב, לפי שעה קשה להבין את הטקסט מראשיתו ועד סופו, אבל לדעת כמעט כל החוקרים מדובר בכתב עברי עתיק ביותר (פרוטו כנעני) שהיה מקובל בעם ישראל בתקופה שלפני בית ראשון. לדעת חוקרים זוהי הכתובת העברית הקדומה בעולם!

כדי להבין את המהפכה שקרתה בעקבות גילויי של האתר הרב לנדי שליט"א מסביר לנו את הרקע המדעי:

לפי התיאור בספרי הנביאים, דוד המלך שלט על אימפריה גדולה, הייתה לו ממלכה גדולה ורחבה. הוא ארגן צבא קבע, לחם וכבש את רוב אויבי הממלכה בכל גבולותיה: מפלשתים ועד מואב. מעמון ועד לבוא חמת, כשירושלים היא עיר הממלכה. למעשה הארכיאולוגים חיפשו את הערים הגדולות של דוד המלך בגבולות הארץ ולא מצאו. בחברון, שהייתה גם היא עיר בירה ראשונה של דוד המלך, לא נמצא דבר הבנוי מתקופתו בשל התקופות הרבות בהן נבנתה ונחרבה העיר. גם בירושלים לא הביאו החפירות בעיר דוד לגילויים ולזיהוי מבנים שהינם בוודאות מימי דוד המלך ובנו שלמה. חוקרים מאוניברסיטת תל אביב החליטו 'אם לא ממצאו – סימן שאין', עפ"ל.

כמובן אנחנו שברור לנו שמשא אמת ותורתו אמת לא צריכים הוכחות לאמיתתה של תורה. אבל לאנשים שלא מסיטרא דמהמנותא בשבילים יש חשיבות גדולה בגילויי של האתר הזה. לראשונה נמצאו שרידים של עיר מבוצרת בתחומי יהודה, שכל הסימנים מצביעים שנבנתה על ידי מלכות בית דוד!

מיקום העיר הבצורה

העומד על הגבעה הזו יכול לראות עין בעין את חשיבותה הגאו-פוליטית של העיר המבוצרת שנחשפה כאן, שכן למטה בעמק האלה עברה הדרך הראשית שהובילה מ'פלשת' ומשפלת יהודה אל אזור ההר והערים המרכזיות בו – ירושלים וחברון. וכ- 12 ק"מ מערבה נמצא תל צפית, שבו שכנה 'גת' פלשתים. ובתקופה ההיא הייתה גת עיר מלוכה מרכזית וגדולה, ששטחה עלה על 300 דונם. בהיותה הישות הפוליטית הקרובה ביותר ליהודה, ייתכן מאוד שלטשה עיניה מזרחה, להתפשט לשפלה ולגב ההר. מבחינה גאוגרפית-פוליטית היה כל שלטון מרכזי ביהודה חייב לתת עדיפות ברורה להגנת המעבר בדרך עמק האלה ולביצורו, לפני ביצור אתרים מרוחקים יותר כגון לכיש, באר שבע או ערד. כאן למטה בעמק האלה, בין שוכה לעזקה במקום המכונה "אפס דמים" נערך הקרב המפורסם בין דוד וגלית הגתי (איש גת). כפי שמופיע בדברי הנביא (שמואל א' יז).

במפה הזאת אפשר לראות את חשוכתה האסטרטגית של ח'רבת קייאפה בתקופת דוד המלך והמלחמות בין יהודה לפלשתים

מי בנה את העיר הזאת? העיר נחשפה על ידי פרופ' יוסף גרפינקל מהאוניברסיטה העברית בירושלים, שטח האתר הוא 23 דונם בערך